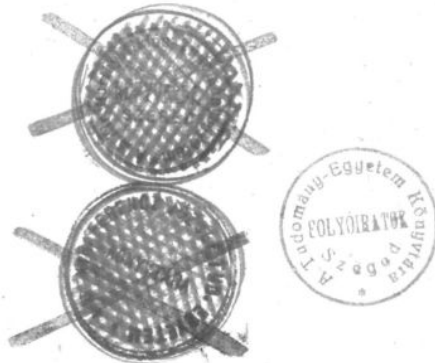

Melléklet az Irodalomtört. Közlemények II. évf. IV. füzetéhez.

NÉGY OKIRAT.

I.

KIÍRT CZIKK

a Magyar Tud. Akadémia Irodalomtörténeti Bizottsága 1892. december 23-án tartott ülése jegyzőkönyvéből.

Szász Károly r. t., bizottsági elnök elnöklete alatt jelen voltak: Gyulai Pál... (és még három szavazó).

22. — A bizottság elnöke arra emlékezteti a jelen volt tagokat, hogy már a december 5-én tartott bizottsági ülésen több oldalról nyilvánított az az ohajtás, hogy az »Irodalomtörténeti Közlemények« szerkesztésére a bizottsági előadó kéressék föl; de akkor a bizottság ez ügyben határozatot nem hozott, hanem megbízta az elnököt, hogy az »Irodalomtörténeti Közlemények« eddigi szerkesztése ellen több oldalról emelt alapos kifogásokra utalva — Ballagi Aladár urat, a folyó-írat jelenlegi szerkesztőjét szólítsa fel magánúton, hogy a szerkesztésről önként mondjon le. Ballagi Aladár úr azonban erre hajlandó nem volt. Most tehát az elnök emlékeztetvén a bizottságot, hogy a mikor az »Irodalomtörténeti Közlemények« megindítása elhatározott, a bizottság azt kívánta, hogy Közlönyének szerkesztője az előadó Szilády Áron legyen; az előadó azonban akkori körülményeinél fogva, a bizottság e kívánságának nem tehetvén eleget: ideiglenesen, egy évre, Ballagi Aladár kéretett föl a folyó-írat szerkesztésére, aki azt kísérletképpen egy évre szíves is volt elvállalni. — Most — két év múltán, — elnök úgy tudja — semmi akadály sincs többé arra nézve, hogy a bizottsági előadó a dolog természeténél fogva őt illető szerkesztés gondjainak meg ne felelhetne: ugyanazért felhívja a bizottságot, nyilatkozzék az iránt: vajjon ohajtja-e, hogy az 1893-ik évtől kezdve az »Irodalomtörténeti Közlemények« 3-ik évi folyamának szerkesztését az előadó átvegye.

A bizottság az elnök előterjesztéséből örömmel veszi tudomásúl, hogy a Közlemények megindításakor nyilvánított kívánsága teljesülését semmi sem akadályozza s hogy Szilády Áron a folyó-írat szerkesztését elvállalja, egyhangu határozattal kimondja, hogy Ballagi Aladár urat, az »Irodalomtörténeti Közlemények« szerkesztésétől jövőre fölmenti s az 1893-ik évtől kezdve az új, III. évfolyam szerkesztésével az előadót, Szilády Áront bízza meg, egyszersmind elrendeli, hogy e határozatról Ballagi Aladár ur jegyzőkönyvi kivonaton értesíttessék.

Hitelesítette Szász Károly s. k. biz. elnök, jegyzette Váczy János s. k. helyettes jegyző. Másolat hitelül Szily Kálmán főtitkár.

II.

Tekintetes Bizottság!

Az Irodalomtörténeti Bizottságnak decz. 23-iki, és velem 30-án közölt határozatára van szerencsém tisztelettel válaszolni.

1. A bizottság Elnöke a végleges határozat alapjául szolgáló tényállást úgy adja elő, hogy az Irodalomtörténeti Közlemények szerkesztése csak *egy évre* s kísérletképen ruháztatott reám. »Ideiglenesen,« — úgymond, — »egy évre,« »kísérletképen,« és újból hangsúlyozza, hogy csak »egy évre.«

Ez merő valótlanág. A Bizottság 1890. decz. 6-ki ülése jegyzőkönyvének 29. pontja ugyanis így szól: ». . . Az Irodalomtörténeti Közlemények czímmel megindítandó folyóirat szerkesztésével Ballagi Aladár *bizalt meg*, s a programmszerű előfizetési felhívás mielőbbi elkészítését s közzétételét a bizottság tőle várja. Kiadóként . . .« stb. — »Egy évre« szóló megbízatásnak semmi nyoma.

A Nyelv- és Széptudományi Osztály, a főntebbi határozatot — az Akadémia hivatalos lapja »jegyzőkönyvi melléletei« szerint (ld. Akadémiai Értesítő. 1891. évf. 62. l.) — így jelentette be az összes ülésnek: »A folyóirat szerkesztésével Ballagi Aladár lt. *bizatik meg*.«

Itt sincs semmi nyoma az »egy évre« terjedő megbízatásnak, s e szerint a már két év óta vitt szerkesztéstől való fölmentésnek alapja s *egyellen* kifejezett indoka: nem egyéb, mint négyszer megismételt valótlanág, melylyel a tényállást határozathozatal céljából így előadó Elnök — a Bizottságot félrevezette. Tiltakozom fölmentésem ellen.

2. A határozat azon kifejezése, hogy »több oldalról emelt alapos kifogások« miatt mentenek fel, — tekintve a lefolyt küzdelem tüneteit s azt, hogy mint szerkesztő lapomnak anyagi ügyeit is magam viszem, — oly gyanúsítást is foglalhat magában, mely még morális integritásomat is érintheti. Ennélfogva kérem és a legrövidebb idő alatt elvárom, hogy a Bizottság e kitételnek: »alapos kifogások« — részletes és határozott magyarázatát adja a megjelölt vonatkozásban.

Budapesten, 1893. jan. 5. Teljes tisztelettel *Ballagi Aladár*, egyet. tanár.

*

(A bizottsági elnökhöz küldött ezen beadványom következtében, az elnök és köztem levélváltás folyt. Kiemeltem, hogy — »Midőn egy *megbízás* visszavonásáról van szó, az elnöki propositió nem vonatkozhatik másra, mint *a megbízásra*. Miként szólt az a megbízás, arra nézve a jegyzőkönyv dönt, és ez esetben már döntött. Nem fojthatom el csodálkozásomat a fölött, hogy . . . *a megállapodást* constatáló jegyzőkönyv döntő tekintélyével szemben, patriarchalis módon folyt előzetes diskurálásra hivatkozna«. — Továbbá: »Egyáltalán nem feledkeztem meg a megbízatás előzményeiről, pontosan vezetett Naplóm is segítségemre lévén«; e szerint épen az elnök saját kívánsága volt, s az elnök maga mondta ki határozatúl, hogy »a megbízatás ne köttessék

dőhöz«. — Végre: »A Bizottság tagjai... jól tudják, hogy én a lap szerkesztését, terheisége mellett, mindenkor oly feladatnak tekintetem, mely szakbeli munkásságom folytatását mindenkor csak akadályozta, s melyre csak azért vállalkoztam, mert a Bizottság unszólásai elől kitérni már nem voltam képes. Örömmel szabadultam volna tehát ily kelletlen munkától, — a mint kilátásba is helyeztem lemondásomat — s nem lett volna egy szavam sem fölmentésem ellen, ha a fölmentésemről szóló jegyzőkönyv *vagy* csak annyit mond, hogy fölmentettek, — regisztrálva a pusztá tény; *vagy* pedig, — ha már indokolásba kezd — azt részletesen teszi meg. A Bizottság azonban, e két correct eljárás mód közül egyiket sem alkalmazta, hanem egyetlen indokolásul elfogadta az »egy évi« megbízatásról szóló mendemondát. Az egész eljárás ily alapon nyugodván, ily alapon való fölmentésem ellen kötelességem volt tiltakozni, mely után, magát a döntést, részemről is a velem hadi lábbon álló Bizottságra vagyok kénytelen bízni.«)

III.

Másolat.

Az Irodalomtörténeti-bizottság 1893. évi január 9-én tartott ülésének jegyzőkönyve.

Hatvanadik ülés.

Szász Károly elnöklete alatt jelen voltak: Bánóczy József, Heinrich Gusztáv stb. (három szavazó).

23. Elnök jelenti, hogy a legközelebb tartott ülés jegyzőkönyve időközben hitelesített.

Tudomásul szolgál.

24. Felolvasatott Ballagi Aladárnak, a bizottság m. évi december 23-án tartott ülésében 22. sz. a. hozott s őt az »Irodalomtörténeti Közlemények« szerkesztéséről felmentő határozata ellen, a bizottság elnökéhez küldött beadványa, melyben a felmentő határozatnak, az ő, szerkesztéssel történt megbízatására vonatkozó kifejezéseit a bizottság elnökének tulajdonítja, azokat valótlannak nyilvánítja, felmentése ellen tiltakozik s egyszersmind részletes és határozott magyarázatát kéri a határozatban a szerkesztés ellen »több oldalról emelt alapos kifogások« kifejezésének, jelesül, hogy amennyiben ő mint szerkesztő a lapnak anyagi ügyeit is maga vitte, nem foglal-e ez magában oly gyanúsítást is, mely neki morális integritását is érinthetné?

A bizottság a felolvasott beadvány meghallgatása után, 1892. évi december 23-án 22. sz. a. egyhangúlag hozott határozatát változatlanul fentartja s ezzel Ballagi Aladár úrnak az »Irodalomtörténeti Közlemények« szerkesztése alól történt fölmentése ellen nyilvánított tiltakozása felett napirendre tér.

Miképen vitte Ballagi Aladár úr lapjának vagyis az »Irodalomtörténeti Közleményeknek« anyagi ügyeit? — erről a bizottságnak a rendszeresen kiutalt

s Ballagi Aladár úr által felvett összegeken túl tudomása nincs s azok felhasználása módjából, határozata meghozásakor semmiféle kifogás nem emeltetett, morális integritása nem gyanúsított.

A »több oldalról emelt alapos kifogások« egyikéről már az 1891. évi december 17-én tartott bizottsági ülésben volt alkalma Ballagi Aladár úrnak személyesen is értesülni, a mikor a közzétett program értelmében kívánta a bizottság, hogy nagyobb mennyiségben közöljön irodalomtörténeti adatokat, — a mire akkor meg is ígérte, hogy az adatok közlésére ezentul nagyobb tért fog juttatni. Azonban az a könyvészeti halmaz, melyet egy, a folyóirat tisztességét kisebbitő hangon vitatott kérdés tárgyalása folytán tett közzé, csak részben tekinthető ilyenmű közleménynek. Hogy e vita közben azért, mivel a bizottság tagjává újból meg nem választott, Ballagi Aladár úr a bizottság közlönyében látta jónak a bizottságnak szemére vetni azt, hogy őt annak idején egy más osztálytól kölcsönvéve, rimánkodva kérte a szerkesztés elvállalására: ez neki mint szerkesztőnek izlésétől és belátásától függött. Azt, hogy a bizottsági előadó kértére s ajánlatára ő maga ígérkezett a bizottságban kísérletképen csak egy évig a szerkesztés elvállalására, épen úgy elhallgatta, mint a bizottság szükségtelennek látta ezt annak idején jegyzőkönyvbe ígteni. Akkor megbízta a bizottság saját ajánlkozása értelmében, mint tagját: ma nem az s e miatt szerkesztősködése valósággal most léphetne a kölcsönkérés stadiumába. A bizottságnak arra is alapos oka van, hogy ehhez a beszerzési módhoz nem kíván folyamodni, mert általában szükségesnek tartja, hogy közlönye minden részében tudományhoz illő higgadt, mérsékelt hang és szellem uralkodjék; ez gyűjtse össze és tartsa együtt mind az író mind az olvasó közönséget, arrogans modor, sérült hiúság kitörései ne zavarják a munkát; megfontolás, körültekintés elejét vegyék a tévedéseknek, Zrinyi-féle másodlagos felfedezéseknek stb.

Végül ami Ballagi Aladár úr beadványának azt az állítását illeti, hogy a bizottság elnöke a bizottságot határozathozatal czéljából négyszer megismételt valótlansággal vezette volna félre: a bizottság megbotránkozással utasítja vissza. Ballagi Aladár úr *kísérletképen egy évre* volt hajlandó a szerkesztést elvállalni: ehhez képest a bizottság *ideiglenesen egy évre* bízta meg őt azzal. Ez a köztudomásban élő tényállás, ez felel meg a valóságnak. A bizottság elnöke ezzel sem, de különben sem mondott egyebet annál, amit a bizottság tagjai már a december 5-én tartott ülés alkalmával, köztudomásuk alapján úgy a megbízásról, mint az alapos kifogásokat illetőleg nyilvánítottak; s a bizottság elnöke ezt is csak egyszer mondta és négyszer sem ezt sem egyebet nem ismételt.

Ezek együttvéve az egyhangúlag hozott határozatnak, melylyel a bizottság jogához képest, közlönyének szerkesztése iránt intézkedett, alapja és magyarázata, miről Ballagi Aladár úr, kívánságához képest jegyzőkönyvi kivonattal értesítettik.

25. Jelen jegyzőkönyv az ülés alatt felolvasatván — hitelesítettett, Szász Károly s. k. elnök. Szilády Áron s. k. bizotts. előadó.

Másolat hitelül Budapest, 1893. január 11. Szily Kálmán, főtitkár.

IV.

Tekintetes Bizottság!

A Bizottság, jan. 9-én tartott ülése jegyzőkönyvének 24. pontját szíveskedett velem közölni. Megnyugtató tudomásul veszem a beadványom 2-ik pontjára vonatkozó kijelentést. Nagyon ízetlennek tartanám, hogy belemenjek igazságom bizonyítgatásába, s egyúttal fölöslegesnek is, mert maga a jegyzőkönyv, ellenmondásai révén, tökéletesen megvédi ügyemet.

De magam iránti kötelességem, személyes sérelem czímén, egész határozottsággal visszautasítani a »folyóirat tisztességét kisebbítő hang«, az »arrogans modor«-féle kifejezéseket, constatálva egyszersmind, hogy a Bizottság szavazásra jogosított 18 tagja közül decz. 23-án összesen 4-en hozták a döntő határozatot s úgy ezen, mint a határozatot megerősítő ülésen a Bizottság tagjainak legnagyobb része nem jelent meg, ellenben jelen voltak a velem szemben legerősebben érdekelt felek s bíraskodtak távollevő ellenfelük fölött.

Tiltakoznom kell továbbá az ellen, hogy a Bizottság »sérült hiúság kitérésének« minősítse eljárásomat; mert tetteim érzelmi indoka, vagyis szívem, vesém vizsgálatához a Bizottságnak sem joga, sem képessége nincsen. Végül, azon Bizottságtól, mely felelősségnélkülisége tudatában, határozatainak fogalmazásában nem követi azt a modort, melynek alkalmazását tőlem mint szerkesztőtől megvárta, — sem a józólésre, sem a modorra nézve tanácsokat nem fogadhatok el.

Jelen nyilatkozatomnak tudomásul vételét kérem, s köszönöm a megbízatásomkor irányomban tanúsított bizalmat.

Teljes tisztelettel Budapesten, 1893. jan. 19-én. *Ballagi Aladár.*

*

A Bizottság főntebbi jegyzőkönyveiben, tudományos vállalatról lévén szó, sajnálatosan nélkülözzük a tudományos argumentumokat. Hogy nem közöltem elég adatot, hogy hiú vagyok, hogy arrogans vagyok stb. stb. ezek nem annyira argumentumok, mint inkább illetlenkedések, melyekre rákényszerült a Bizottság, mivelhogy fölmentésem igazi okát nem vallhatta be.

1890-ben Beöthy és Gyulai közt erős antagonizmus támadt. Beöthyék egy művelődéstörténeti társulat és folyóirat alapításán fáradoztak. Ezzel Gyulaiék az akadémia részéről megindítandó irodalomtörténeti folyóiratot kívántak szembeállítani. Mindkét párt engem szemelt ki szerkesztőnek, és én végtére is engedve Gyulai és köre (Heinrich, Szilády és Szász) rábeszéléseinek, — saját szavuk szerint — »hajlandó voltam a szerkesztés elvállalására«. Ők bennem *párt-embert* kerestek, de már az első füzet kiadásakor belátták, hogy *csalódtak*, s mindjárt az első füzet után, ugyanazok, a kik teljes támogatásukat kilátásba helyezve, belevittek a vállalatba: megindították ellenem a támadások sorozatát.

Miként folyt e küzdelem, előbb a Budapesti Szemlében, aztán a Philologiai Közlönyben; miként tették, a Bizottságból 1892. máj. 5-én történt kibuktatásom után, erkölcsi lehetetlenségéig visszalépésemet a máj. 6-iki manőverrel, s másod-

ízben decz. 5, illetőleg 7-én az »önkéntes« lemondítás megkísértésével: mind ezek nagybecsű kor- és jellemrajzokat adhatnának, de azok festését ezúttal elhagyom, mert csak személyi gyűlölködéssre vezetnének. Csupán annyit tartok megemlítendőnek, hogy ellenem folytatott küzdelmük könnyen ment, mert önállóságom mindvégig kizárta, hogy bármelyik párthoz, — s miután ezek közt az ellentét megszűnt — bárkihez csatlakozzam.

»Ez a köztudomásban élő tényállás, ez felel meg a valóságnak«. Minden egyéb, oly ürügy, mely nem méltó azon férfiak legtöbbszöréhez, kik ellenem fölléptek. És pedig annyival kevésbé, mert midőn a Bizottság velem szemben oly tényt követett el, mely példátlan nemcsak Akademiánk ötven éves történetében, de — csekély tudomásom szerint — az egész mívelt világon: ugyanakkor, ugyanazon I. osztály bizottsága, a Philologiai Közönyt, melyben ellenem lapokra menő, felülmúlhatatlan pizkolódások közöltettek: akadémiai segélylyel jutalmazta meg.

Ballagi Aladár.